

Jo'rayeva Lobar Abrorovna**Xushboqova Xurshida Bahromjonovna***Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabalari*

Annotatsiya: *Insonning eng katta dushmani ko'pincha tashqi kuchlar emas, balki uning o'z "nafs"idir. Nafs odamni ochko'zlik, hasad, g'azab va manmanlikka undaydi. Unga ergashgan kishi haqiqiy maqsadidan chalg'ib, ezgu yo'ldan og'ishi mumkin. Shu bois buyuk mutafakkirlar nafsni jilovlashni eng oliy kurash deb bilganlar. Kimki nafsini yenga olsa, u chinakam baxt va ma'naviy yuksalishga erishadi. Demak, inson o'zining haqiqiy dushmanini tashqaridan emas, o'z qalbidan izlashni o'rganmog'i lozim.*

Kalit so'z: *nafs, Yusuf surasi, 53-oyat, Umar ibn Xattob, qiyomat, namoz, dushman, yolg'on, halol.*

Nafs insonning eng katta dushmanidir. U ko'rinmas holda odamni o'z asiriga aylantiradi, unga yolg'on go'zalliklarni chiroyli qilib ko'rsatadi, halolni og'ir, haromni esa yengil qilib ko'rsatadi. Nafsni tarbiya qilish esa eng buyuk jihod hisoblanadi. Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam: "Eng buyuk jihod – bu o'z nafsing bilan qilgan jihoddur" deb marhamat qilganlar. Bu so'z inson qalbi uchun eng katta ogohlantirishdir. Chunki insonning ko'plab balolari, gunohlari va halokatlari aslida nafsning ortidan ketish sababli yuz beradi. Qur'oni karimda ham: "Kim nafsini poklasa, u najot topadi. Kim uni gunohlarga botirsa, u halok bo'ladi" (Shams surasi) deb marhamat qilingan. Bu oyat nafs tarbiyasining naqadar zarurligini ochiq ko'rsatadi. Inson o'zini poklash uchun doimiy kurashda bo'lishi kerak, chunki nafs hech qachon tinmaydi, u doim uni yomon yo'llarga boshlash uchun chorlaydi. Agar inson Allohni eslab, o'zini tiyib turmasa, u holda nafs uni halokat sari olib boradi. Olamlarning parvardigori Qur'onda: "Albatta, nafs yomonlikka buyuradi, faqat Robbim rahm qilsa, (bunga yo'l topiladi)" (Yusuf surasi, 53-oyat) deb aytgan. Demak, nafs har doim insonni yomonlikka undaydi, agar Allohning rahmati va hidoyati bo'lmasa, inson unga qarshi turishda ojiz qoladi. Shuning uchun ham bandaning vazifasi – doimiy ravishda o'z nafsini nazorat qilish, uni poklab borish va qalbini yaxshilikka yo'naltirishdir. Tasavvuf ahli hamisha "nafsni zabt etish – eng katta yutuq" deya o'rgatgan. Chunki kim nafsini yengsa, u butun olamni yenggandek bo'ladi. Kim nafsiga yengilsa, u butun olam oldida mag'lub bo'ladi.

Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam o'z sahobalariga ko'p marta nafs haqida nasihat qilganlar. U zot aytganlar: "Mo'min odamning qalbida ikki chaqiruvchi bor: biri farishta bo'lib, uni yaxshilikka undaydi, yana biri yovuz bo'lib, uni yomonlikka chorlaydi. Kimda yaxshilikka undov paydo bo'lsa, bilsin – bu Allohning hidoyatidir. Kimda yomonlik g'oyasi paydo bo'lsa, bilsin – bu shaytonning vasvasasidir." Bu hadis insonni hushyor bo'lishga, qalbini eshitishga, undagi ovozlarni ajrata olishga o'rgatadi. Nafs ko'pincha shayton bilan qo'shilib, insonni aldashga intiladi. Unga qarshi eng kuchli qurol

– bu zikr, taqvo va sabrdir. Sabrsiz kishi nafs oldida ojiz bo'ladi, sabrli odam esa uni jilovlay oladi.

Buyuk ulamolar aytishgan: "Nafs bolaga o'xshaydi, agar uni erkalatsang, yomon odatlarni o'rganadi, agar uni tarbiya qilsang, foyda keltiradi." Inson o'z nafsini yomon xohishlardan qaytarib, yaxshi odatlarga o'rgatishi kerak. Masalan, kishi o'zini namozga odatlantirsa, qalbi poklanadi. O'zi ro'zaga o'rgansa, nafsning hirsini tiyadi. Sadaqa bersa, xasislikdan qutuladi.

Mana shu amallar aslida nafs tarbiyasining asosiy yo'llaridir. Chunki nafsni yolg'iz gap bilan emas, amaliyot bilan tarbiya qilish mumkin. Amalsiz so'z foyda bermaydi. Qur'onda: "Namoz fahsh va munkardan qaytaradi" deb marhamat qilingan.

Bu ham shuni ko'rsatadiki, nafsni jilovlashning eng samarali yo'li – ibodatdir. Hadislarda keladi: "Qiyomat kuni eng og'ir hisob – bu bandaning nafsining hisobidir." Chunki insonning barcha amallari aslida nafsning istaklari bilan bog'liq bo'ladi. Kim nafsini yaxshi yo'lga solsa, amallari ham go'zal bo'ladi.

Kim nafsini yomon yo'lga qo'ysa, amallari ham yomon bo'ladi. Shu boisdan ham sahobalar o'zlarini doim hisob-kitob qilganlar. Hazrat Umar ibn Xattob roziyallohu anhu aytganlar: "O'zingizni hisob-kitob qilinglar, qiyomat kunida hisob-kitob qilinishdan oldin.

Amallaringizni o'lchab ko'ringlar, katta hisobdan oldin." Bu so'zlar nafsni tarbiya qilishdagi eng muhim darsdir. Kim o'zini dunyoda hisob-kitob qilsa, oxiratda yengillik topadi. Kim dunyoda o'zini hisob qilmasa, oxiratda azob chekadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qur'oni karim – Shams surasi, Yusuf surasi, boshqa suralardagi oyatlar.
2. Imom Buxoriy, Al-Jome' as-Sahih. – Nafs tarbiyasi, sabr, taqvo, jihod al-akbar haqidagi hadislar.
3. Imom Muslim, Sahih Muslim. – Qalb, nafs va ibodatlarga oid hadislar.
4. Imom Termiziy, Sunan at-Termiziy. – Nafsni tiyish, sabr va qanoat haqidagi rivoyatlar.
5. Imom Ahmad ibn Hanbal, Musnad Ahmad. – Nafs tarbiyasiga oid hadislar.
6. Abu Homid al-G'azzoliy, Ihyo ulum ad-din. – Nafsni poklash, qalb tarbiyasi, tavba va zikrning fazilatlar.